

MEZARLIK VE ŞEHİTLİK ZİYARETLERİNİN TARİH BİLGİSİ VE BİLİNCİNİN OLUŞUMUNDA VE ÖĞRENCİNİN AKADEMİK BAŞARISINDAKİ ETKİSİ *

THE EFFECTS OF VISITING CEMETERY AND MARTYRDOM TO THE ACADEMIC SUCCESS OF STUDENTS IN FORMATION OF HISTORICAL KNOWLEDGE AND CONSCIOUSNESS

Mustafa Alper ÇETİN**, Celal METİN***

ÖZ: Bu araştırmanın amacı, İlköğretim 7. Sınıfta Sosyal Bilgiler dersinde “ Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesi işlenirken bu ünitenin mezarlık ve şehitlik ziyaretleri ile ilişkilendirilmesinin tarih bilincinin oluşumuna ve öğrencilerin akademik başarısına etkisini tespit etmektir. Araştırma 2012-2013 öğretim yılında Manisa İli Akhisar İlçesi'nin Misak-ı Milli Ali Şefik Orta Okulu'nda gerçekleştirilmiştir. Araştırma iki sınıf deney, iki sınıfta kontrol grubu olmak üzere toplam 93 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde ve sonrasında her iki gruba 32 maddeden oluşan tutum ölçeği ve akademik başarı testi uygulanmıştır. Dersler araştırmacı tarafından deney grubunda mezar taşları ve şehitlik fotoğrafları ile ilişkilendirilerek, kontrol grubunda ise geleneksel yöntemlerle işlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, SPSS 20.0 istatistik paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), iki faktörlü Anova ve Kovaryans Analizleri kullanılmış, anlamlılık düzeyi $p < 0.5$ olarak alınmıştır. Mezarlık ve şehitliklerle ilişkilendirilerek öğretim yapılan deney grubu ile geleneksel öğretim yapılan kontrol grubunun akademik başarı puanları karşılaştırıldığında deney grubunun lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Mezarlık ve şehitliklerle öğretim yapılan deney grubu ile geleneksel öğretim yapılan kontrol grubunun tutum puanları karşılaştırıldığında son test puanlarında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi kazanımları incelendiğinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceriler ve bunlara ilişkin değerler ile araştırmanın örtüştüğüne ulaşılmıştır. İlgili kazanım, beceriler dikkate alındığında öğrencilere kazandırılmak istenen değerler; Türk büyüklerine saygı ve duyarlılık olarak tanımlanmıştır. Gezi sonrası bu değerlerin büyük kısmının öğrenciler tarafından ifade edilmiş olması mezarlıkların ve şehitliklerin Sosyal Bilgiler dersinde kullanılmasının uygun olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Öğretimi, Mezarlık Ziyareti, Şehitlik Ziyareti, Tutum.

ABSTRACT: The purpose of this research is to determine the influence of correlating the unit “A Trip Through The Turkish History” with visiting cemetery and martyrdom, while teaching this unit in Social Studies lesson at 7th grade at secondary school, on the academic success of students in formation of historical knowledge and consciousness. This research was done in 2012-2013 academic year in Misak-ı Milli Ali Sefik secondary School in Akhisar-Manisa. It was carried out 93 students-two classes as a experimental group and two classes as a control group. Both groups were applied Attitude Scale consist of 32 items and Academic Achievement Test. The courses were studied by using tombstones and martyrdom photos by researcher with experimental group and control group was taught in a traditional method. The data, which was obtained as a result of research, was analyzed by SPSS 20.0 Statistical Package Programme. Independent Sample t-test, one way analyses variance (ANOVA), two-factor ANOVA and covariance analyses were used, and it was taken $p < .05$ For analyses of the level of significance. When the Academic Achievement Test score of the experimental group which was correlated with cemetery and martyrdom, were compared with control group, there was a significant difference in favour of the experimental group. When post-test scores of experimental group which was correlated with cemetery and martyrdom, were compared with control group scores there was not a significant difference in Favour of the experimental group according to the Attitude Test. When the attainments of 7th grade Social studies are examined, it is realized that the skills which are taught and the values which are related to these attainments coincide with the study. Considering attainments and values, skills which are supposed to be taught, are; sensitivity and respect against the Turkish elders. The majority of students has expressed these values after the sightseeing. This shows that it is proper to use cemetery and martyrdom in Social Studies lesson.

Keywords: Teaching Social Studies, Visit Cemetery, Visit the Martyrdom, Attitude.

* Bu çalışma ikinci yazarın danışmanlığında tamamlanan yüksek lisans tezine dayalı olarak hazırlanmıştır.

** Müdür Yrd., Bakır Atatürk-Hilmi Bakırlı İlköğretim Kurumları, Manisa, Kırkağaç, alpercetinn@yahoo.com

*** Doç. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Demirci Eğitim Fakültesi, İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi A.B.D., egitim@bayar.edu.tr

GİRİŞ

Hayatın her alanında ve her zaman gerçekleşen bir süreç olan eğitim, sadece okullar ile sınırlı olmayıp okul dışı kurumlarda da devam eden bir etkinlik olarak görülebilir. Okullar gibi kütüphaneler, tarihi mekanlar, şehitlikler, müzeler çeşitli kurum ve kuruluşlar da eğitim sürecinin önemli bir parçası haline gelebilir (<http://ttkb.meb.gov.tr>). Eğitim sistemleri hizmet ettikleri toplumların, bireylerine çağın gerektirdiği beceri ve tutumları kazandırmak durumundadır. Bu yüzden eğitim sistemleri, yaşanan çağın ve yenilikleri takip ederek, gerek öğretim programlarına gerekse öğrenme öğretme ortamlarına, bu yenilik ve değişiklikleri yansıtarak, bireyleri geleceğe donanımlı olarak hazırlamalıdır. İşte tam da bu noktada, bireylerin ihtiyaçları ile toplumun beklentileri arasındaki dengeyi bireylere kazandırılacak bilgi, tutum, değer ve beceriler ile Sosyal Bilgiler dersi sağlayabilir.

Sosyal Bilgiler programı, öğrenci merkezli bir eğitim anlayışını benimsemektedir. Öğretmenlere bu program çerçevesinde düşen görev, liderlik rolü üstlenmeleridir. Sürekli sınıf içerisinde olan öğrenci, gezi ve ziyaretler sayesinde yeni yerler keşfedecek, ilgi alanları daha rahat meydana çıkacak ve hepsinden önemlisi zaman-mekan kavramlarını algılama becerisi gelişecektir. Şehitlik ve mezarlık gezileri öğrencilerin geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kurabilmelerine; zaman ve kronolojiyi algılamalarına, kültürel varlıkları, tarihi eserleri anlamalarına ve korumalarına, millet ve vatan sevgisini hissetmelerine, geçmişten günümüze taşıdığımız inanç ve değerleri keşfetmelerine, yaşadığı coğrafyayı daha iyi anlayıp tahlil edip anlamalarına olanak sağlayacaktır (Kulu, 2009).

Sosyal Bilgiler Eğitiminde Alan Gezileri

Gezi gözlem ve inceleme yöntemi öğrencilerin eşya, olay ve varlıkların doğrudan kendilerinden bilgi edinmelerini ve olayların bilimsel bir araştırma ile ilgili temel becerileri kazanmalarını sağlayan etkili bir öğretim yöntemidir. Bu nedenle okulda mümkün olduğu kadar çok yer verilmesinde fayda olacaktır. Buna karşılık hemen hemen her derste gözlem yapılmasını sağlayacak pek çok fırsat olduğu halde bu yöntem ihmal edilmektedir. Halbuki gezi gözlem öğrencide var olan inceleme ve araştırma eğitimin öğretimde bilimsel bir biçim almasıdır. Bu bakımdan öğretmen, gözlem ve bununla birlikte gezi yapılmasını gerektiren konuları, kitaplardan okutarak veya konuşarak değil, mutlaka gezi gözlem yöntemine yer vererek öğretmelidir. Sosyal Bilgiler öğretiminde faydalı etkinliklerden birisi alan gezileridir. Sosyal Bilgiler konularının öğretiminde yeri geldiği vakit çevreden istifade edilmelidir. Tebliğler dergisinde de yayınlanan e-ortaöğretim programlarının uygulanışı ile ilgili açıklamalarda da sosyal bilgiler öğretiminde alan gezisinin önemi özellikle vurgulanarak şöyle denilmektedir. “Çevredeki tarihi yer, anıt ve eserler gidilip görülecek, müzelerdeki tarihi eser ve belgeler gösterilecek öğrencilerin geçmişi kolaylıkla göz önüne getirmelerine ve böylece yapıcı ve yaratıcı çalışmalarını için malzeme edinmelerine imkan ve fırsat verilecektir”(Meb Teb Der, 29 Ağustos 1983,s.340).

Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan en etkili yöntemlerden biri alan gezileridir. Alan gezisi okuldaki ve sınıftaki öğrenme etkinliklerini desteklemek ve anlamlı kılmak amacıyla düzenlenen planlı bir gezidir. Alan gezisi, öğrencilerin olay ve olguları daha iyi anlamalarına ve gerçek yaşamı daha kolay tanımalarına olanak sağlar. Öğrenciler bu yöntem sayesinde öğretim konusuyla ilgili nesne, olgu ve olayları gerçek ortamlarında inceleme olanağı bulurlar (Öztürk, 2006:126). Hooper-Greenhill, “Görmek inandırıcıdır” der. Tarihsel mekanların Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılması öğrencilerin kendilerini tarihin içinde hissetmelerini sağlar. Tarihsel mekanlarda dikkatli gözlem sadece bakarak değil, bu mekanlar üzerinde çalışarak gerçekleşmektedir (Hooper-Greenhill, 2000: 23) Bu araştırma, yukarıdaki etkinliklerin hemen hemen hepsini sunan tarihi mekanlar, mezarlık ve şehitlikler öğretimin etkililiği açısından çok önemlidir.

Sosyal Bilgiler dersinde, gezi-gözlem metodunun kullanılması öğrenciyi daha aktif hale getirecektir. Bu yöntemin öğrenciye birebir yaşantılar yoluyla öğrenme imkanı sağlaması, derslerdeki soyut bilgileri hayatın içinde somutlaştırması ve bunun da öğrenmeyi kolaylaştırması bir diğer yararlılığıdır. Gezi gözlem metodunun Sosyal Bilgiler dersinde kullanılmasının bir diğer özelliği de öğrencinin kazandığı bilginin kalıcılığını arttırmasıdır. Gezi gözlem metodu öğrenciye öğrenme ortamında tüm duyu organlarını kullanma imkanı vererek öğrenme fırsatı sağladığından ve öğrenciyi derse birebir kattığından Sosyal Bilgiler dersinde kalıcı öğrenmeler sağlar. Gezi öncesi öğrencilere, gezinin amacı, gezi yerine nasıl gidileceği, gezinin planı, nelerin gözleneceği gibi konularda ayrıntılı bilgi verilmelidir. Yine gezi sonrası tartışmalar, geziye ilişkin bir kompozisyon yazma, resmini yapma, modelini çizme gibi etkinlikler yöntemin bir gereği olarak yerine getirilmelidir. Ancak bu yolla gerçekleşmiş amaçların sürekliliği sağlanacaktır (Küçükahmet, 1989: 85). Alan gezileri şu evrelerden

oluşmaktadır: Öğretmenin hazırlığı, öğrencinin hazırlığı, uygulama ve değerlendirme. Sosyal Bilgiler öğretiminde alan gezileri için uygun yerler şehitlikler, mezarlıklar, müzeler bunun yanı sıra tarihi binalar ve yapılar (hanlar, hamamlar, kervansaraylar, camiler, kaleler, saraylar, su kemerleri, köprüler, eski meskenler)'dir.

Şehitliklerin ve Mezarlıkların Tarih ve Tarih Bilinci Açısından Önemi

Tarih pek çok memnun edici olmayan yanlarıyla bir bilgi dalıdır; güvenilmezdir, değişkenlik gösterir, uyuşmaz parçacıklar halindedir. Ancak bu niteliklerine rağmen geçmişe dair önemli bilgiler taşır. Yalnızca geçmişi değil, günümüzde de olup biteni anlamak için gereklidir. Milletlerin önemli kuvvet kaynaklarından biri de tarihleridir. Toplumlar, millet olarak varlıklarını devam ettirebilmek için tarihlerine dayanmak zorundadırlar. Çünkü Tarih millette kök duygusunu uyandırır. Bu duygu birey veya toplumda bir millete mensubiyet bilincini canlı tutar ve onu derinleştirir (Dilek, 2002: 5).

Bir bilgi dalı olan 'tarih'in çeşitli tanımları yapılmıştır. Bunlardan belli başlıcaları şöyle sıralanabilir:

- Tarih, olayların ilmidir.
- Tarih, neticeleri sebeplere bağlayan ilimdir.
- Tarih, insanlığın şahsiyetinin oluşunu gösterir.
- Tarih, insanlığın gerçek romanıdır.
- Tarih, vesikalar vasıtasıyla, maziye tesis teşebbüsüdür.
- Tarih, içimizde yaşayan canlı mazidir.
- Tarih, insanları bir heykel, bir kitabe, bir anıt karşısında düşündürme sanatıdır.
- Tarih, ibretler hazinesidir.
- Tarih, insanlığın bütün tecrübesidir.
- Tarih, milletlerin hafızasıdır.

Özetle, tarih, genel anlamda insanın bilme (merak) içgüdü, özel anlamda kendisinin dününü, bugününü, yarınını anlama zorunluluğudur ya da buradan doğmuştur. Tarih bilincine tarih bilgisi olmadan ulaşamaz. Tarih üzerine bilgi sahibi olmak ise tarih bilincine sahip olmak demek değildir. Tarih bilinci kendiliğinden ortaya çıkmaz; zaman, mekan ve şartlara tarih bilgisi ile bakmak, görüleni yaşanan anın değerleri ile yorumlamak suretiyle doğar. Tarih bilinci, tarih bilgisinin yanında, geçmişle doğrudan temasa gelmeye de ihtiyaç duyar. Geçmişle teması ise ancak tarihten bugüne kalan eserler sağlayabilir (Sungu ve Ata, 2002: 153-154).

Tarih insanlara doğru karar vermeleri doğru sonuçlara ulaşmaları için yön veren bir düşünce tarzıdır. İnsanlığın geçmişi öğrenmeye ve ondan tecrübe kazanmaya ihtiyacı vardır. Tarihin amacı olan geçmişin anlaşılması aslında bugünün ve geleceğin anlaşılmasıdır. Geçmiş bugün ve gelecek tarihin sonsuzluğu içinde birbirine bağlıdır. Tarihe merak duymamız ve bu alana kaynaklar yatırmamızdaki asıl sebep bugünü daha iyi anlayabilmek, çözümleyebilmek, güvenilir bir gelecek oluşturmaktır. Tarihin bir başka değeri ise bireylere kimlik duygusu katması, içinde buldukları toplumun ve insanoğlunun kültürel mirasını anlamasına yardımcı olmaktır. Birey ve toplum kendi kimliğini, sahip olduğu tarihi süreç içerisinde kazanır. Tarih kolektif bellektir ve bundan mahrum olanlar hafızalarını yitirerek köksüz duruma düşerler (Aktaran; 2009: 71). Milletlerin ortaya çıkışında, varlıklarını devam ettirmelerinde en önemli rolü şüphesiz kültür şeklinde nitelendirdiğimiz unsurlar oynamaktadır. Diğer yandan kültür, insan toplulukları arasındaki farklılığı belirleyen, bir milleti şekillendiren en önemli bir faktördür (Çay, 1983:1). Kültür unsurları içerisinde mezarlık ve şehitlikler de kendine yer bulmaktadır. Mezar taşlarına bakılarak bir toplumun sosyal yapı ve bu yapının değişimi, mesleklerin yaygınlığı; neleri ürettikleri ve tükettikleri, okur-yazarlığının yaygınlığı alanlarla ilgili somut tarihsel bilgilere ulaşılabilir.

Sosyal Bilgiler Dersinde Mezarlık ve Şehitliklerin Kullanımı ve Önemi

Osmanlı dönemi mezarlıkları dikkate alındığında özellikle belirli dönemlerde yaşamış devlete önemli hizmetleri geçen devlet adamlarının mezar taşları ve mezar taşlarında yer alan açıklayıcı bilgiler Sosyal Bilgiler eğitiminde kullanılabilir. 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Türk Tarihinde Yolculuk ünitesinde Osmanlı İmparatorluğunun belirli dönemlerine damgasını vuran kişilerin mezarlarına gidilerek onların farkına varılabilmekte sonra yapmış olduğu yenilikleri günümüzle kıyaslayarak önemli çıkarımlarda bulunabilmektedir. Aynı ünitenin 'Seyyahlarla Gezinti' adlı konusunda dönemin önemli gezginlerinin mezarlarına giderek onların farkına varabilir, gezdiği memleketler hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. 'Serhat Şehri Edirne' isimli konuda yörede bulunan tarihi evler, hamamlar, köprüler, camiler

sayesinde o yöreyle ilgili tarihi ve kültürel bilgilere ilk elden ulaşabilmektedir. Yine 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Ülkemizde Nüfus ünitesi işlenirken, mezar taşları sayesinde yıllara göre nüfusumuzda meydana gelen artış-eksilişler; ölüm ve doğum oranlarıyla kıyaslanarak önemli çıkarımlarda bulunulabilmektedir. Ayrıca mezar taşlarına bakarak göçün nedenleri hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir.

Araştırmanın Amacı:

Bu araştırmanın temel amacı, mezarlık ve şehitlik ziyaretlerinin 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarıları ve derse olan tutumları üzerindeki etkisini belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki soruların yanıtları aranmıştır:

- Araştırmaya katılan deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilere uygulanan, ön test Sosyal Bilgiler dersi akademik başarı testi sonuçları farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilere uygulanan, son test Sosyal Bilgiler dersi akademik başarı testi sonuçları farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin, ön test Sosyal Bilgiler dersine karşı tutum düzeyleri farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin, son test Sosyal Bilgiler dersine karşı tutum düzeyleri farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Sosyal bilgiler, “bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi” (Milli Eğitim Bakanlığı, (MEB), 2005: 46).

Bu tanımda yer alan “sosyal ve fiziki çevre” araştırmamıza temel oluşturan mezarlık ve şehitliklerle ilişkilendirilebilir. Nasıl ki öğrenmede en etkili yöntem yaparak yaşayarak öğrenme ise öğrencilerin ders kitaplarında gördüğü mekânlar ve yaşanan zaman da bu tür geziler yoluyla soyut halden somut hale gelebilir. Yine aynı tanımda dikkat çeken “geçmiş, bugün ve gelecek” kavramları da öğrencilerin tarih bilgisi ve bilincinin oluşumunda Sosyal Bilgiler Dersi’nin temel öğelerinden değerlerin öğrencilere hissettirilmesinde işe koşulabilir.

Araştırma sonuçları Sosyal Bilgiler öğretmenlerine mezarlıklar ve şehitliklerin öğrencilerin derse karşı olan tutumunu ve başarısını nasıl etkilediğini ve onların istenirse meraklı bir araştırmacıya dönüşebileceğine dair bilimsel veriler sunacaktır. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde çok sınırlı sayıda araştırmanın yapıldığı, konu ile ilgili yeni araştırmalara ihtiyaç duyulduğu gözlenmiştir. Bu araştırmanın hem konunun aydınlatılmasına, hem de ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma, mezarlık ve gezi etkinlikleriyle işlenen Sosyal Bilgiler dersinde “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde öğrencilerin akademik başarıları ve Sosyal Bilgiler dersine olan tutum düzeyleri üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla keşfedici olarak tasarlanmıştır. Keşfedici tasarımda, “ne yapılacağı” ya genel olarak belirlenmiştir ya da “olası her şeye” olarak tanımlanır. Nasıl yapılacağı yöntemle belirlenir. Bu tür bir araştırma bilinmeyeni bulma ve olasılıkları keşfetme ve sonraki araştırmalara temel oluşturmak bağlamında önemlidir (Erdem, 2007: 137).

Araştırmada yöntem olarak deneysel desen seçilmiştir. Deneysel desen; değişkenler arasında neden sonuç ilişkilerini keşfetmek amacıyla kullanılan desenlerdir (Büyüköztürk, 2001). Bu doğrultuda araştırmada deneme modellerinden ön test-son test kontrol gruplu deneme modeli benimsenmiştir. Bu modelde, yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunmaktadır. Bunlardan birisi deney, öteki kontrol grubu olarak belirlenmektedir. Her iki grupta da deney öncesi ve deney sonrası ölçümler gerçekleştirilmektedir. Modelde bağımsız değişkenin ne ölçüde etkili olduğuna karar vermek için ön test ve son test ölçme sonuçları birlikte kullanılmaktadır. Bu amaçla ön test puanları karşılaştırılmakta, arada

önemli bir fark yoksa yalnızca son test puanları kullanılarak ortalamalar arası farklar sınanmaktadır. (Karasar, 2005: 96-97). Tablo 1’de araştırmann deneysel desenine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmann Deneysel Deseni

Gruplar	Ön Test	Deneysel işlem	Son test
Deney Grubu	Akademik başarı düzeyi ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum	Mezarlık ve şehitlik ziyaretleri ile öğretim	Akademik başarı düzeyi ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum
Kontrol Grubu	Akademik başarı düzeyi ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum	Geleneksel yöntem ile öğretim	Akademik başarı düzeyi ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum

Tablo 1’de görüldüğü gibi, deney grubuna; öntest olarak akademik başarı düzeyi ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ölçmek için test ve tutum ölçeği uygulanmıştır. Deneysel işlemde; mezarlık ve şehitlik ziyaretleri ile öğretim yapılmakta ve son test olarak da akademik başarı düzeyi ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ölçmek için test ve tutum ölçeği uygulanmıştır. Kontrol grubuna; öntest olarak akademik başarı düzeyi ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ölçmek için test ve tutum ölçeği uygulanmıştır. Deneysel işlemde; geleneksel yöntem ile öğretim yapılmakta ve son test olarak da akademik başarı düzeyi ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ölçmek için test ve tutum ölçeği uygulanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmann çalışma grubunu Manisa Akhisar Misak-ı Milli Ali Şefik Orta Okulu 7/C, 7/D, 7/F ve 7/H sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretiminde mezarlık ve şehitlik ziyaretlerinin öğrencilerin akademik başarı düzeylerine, tarih bilgisi ve bilincine karşı tutumlarına olan etkisinin araştırıldığı bu çalışma, Milli Eğitim Bakanlığı Manisa İli Akhisar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı Misak-ı Milli Ali Şefik Orta Okulu’nda gerçekleştirilmiştir. Araştırmann yapıldığı okulda ikili öğrenimine (sabahçı) devam eden yedinci sınıf düzeyinde denkliği belirlenen iki sınıf deney ve iki sınıf kontrol grupları olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında deney ve kontrol gruplarının denkliğini belirlemek için; her dört sınıfın I. dönem sosyal bilgiler dersi akademik başarı düzeyleri ve Sosyal Bilgiler tutum düzeyleri arasındaki farklarına bakılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada doğruluğu aranan hipotezlere ilişkin olarak geliştirilen Sosyal Bilgiler Başarı Testi, Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği’nin geliştirilme süreci alt başlıklar şeklinde verilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak; Öğrencilerin ‘Türk Tarihinde Yolculuk’ ünitesindeki başarı düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılan Sosyal Bilgiler Başarı Testi (SBBT) (Ek-1). Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği (SBTÖ) kullanılmıştır (Ek-2).

Sosyal Bilgiler Başarı Testi: Araştırmada deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesine ilişkin başarı düzeylerini belirlemek için araştırmacı tarafından “Sosyal Bilgiler Başarı Testi” geliştirilmiştir. Söz konusu başarı testinde 40 tane çoktan seçmeli soru bulunmaktadır.

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesine ilişkin öğrencilerin başarı düzeylerini belirlemek için başarı testinin oluşturulmasında; Sosyal Bilgiler programı, ders kitapları, öğrenci çalışma kitapları, öğretmen kılavuz kitapları, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’na onaylanan yardımcı ders kitapları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Oluşturulan başarı testi; uzman öğretmen ve alan uzmanı akademisyenlerin görüşüne sunulmuş, alınan dönütlerden sonucunda soru kökü anlaşılabilir bulunan dört madde değiştirilmiş, sekiz maddenin de çeldiricileri yeniden düzenlenmiştir. Öğrencilere uygulanan SBBT araştırmann ekler bölümünde sunulmuştur (Ek-1).

Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği: Araştırmada deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemek için, araştırmacı tarafından Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeği (SBTÖ) geliştirilmiştir. Beşli likert tipinde hazırlanan ölçekte, “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” biçiminde öğrencilerin görüşlerini yansıtacak; 24’ü olumlu, 8’i olumsuz 32 ifade yer almaktadır (Ek-2). Ölçeğin hazırlanmasıyla konuyla ilgili kapsamlı literatür taraması yapılmıştır. Konu ile ilgili temel kaynaklar toplanmış, araştırmanın hazırlanması aşamasında faydalanılmıştır. Ölçeğin son hali ise uzman görüşlerinin alınmasının ardından yapılan düzenlemelerle oluşturulmuştur. Ölçeğin geçerliliği; ölçme aracına yönelik yapılan faktör analizinde düşük faktör yük değeri veren 9 ifade ölçekten çıkarıldıktan sonra tekrar yapılan faktör analizinde ölçeğin tek boyutlu olduğu ortaya çıkmıştır. Ölçek varyansın % 39,64’ünü açıklamakta olup ifadelerin faktör yük değerinin ise .47 ile .79 arasında değiştiği ortaya çıkmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için ise; ölçme aracına Cronbach’s Alpha güvenirlik kat sayısı .95 düzeyinde; ifadelerin madde toplam korelasyon değerinin ise .44 ile .77 arasında değiştiği ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara göre araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Sosyal Bilgiler Dersine yönelik Tutum ölçeğinin güvenilir ve geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Ölçek bizzat araştırmacı tarafından sınıf ortamında öğrencilere uygulanmıştır. Uygulama öncesi araştırmacı tarafından öğrencilere uygulanan tutum ölçeğine ilişkin kısa ve açıklayıcı bilgiler verilmiştir. Öğrencilerin, ölçekte yer alan her maddeye vermiş oldukları yanıtlar, olumsuz bildirimler içeren maddelerin de dönüşümü yapılarak, “Tamamen Katılıyorum” seçeneği için “5”, “Katılıyorum” seçeneği için “4”, “Kararsızım” seçeneği için “3”, “Katılmıyorum” seçeneği için “2”, ve “Hiç Katılmıyorum” seçeneği için de “1” puan verilerek sayısallaştırılmış, daha sonra bilgisayar ortamında analizleri yapılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın yapılacağı okul belirlenmiş ve ilgili yerlerden ilgili izinler alınmıştır. 23.01.2013 tarihinde deney ve kontrol gruplarına ön test uygulanmıştır. 30.03.2013 tarihinde 11’i kız ve 4’ü erkek toplam 15 öğrenci ile Misak-ı Milli Ali Şefik Orta Okulu’ndan 09:30’da hareket edilmiş, 10:00’da ilk olarak Yeni Mezarlığa gidilmiştir. Burada Garnizon Komutanlığı’na ait şehitlik gezilmiş, 11:30’da Reşat Bey Mezarlığı gezisi başlamış burada bulunan Milli Mücadele döneminde şehit olanların mezar taşları incelenmiştir. 12:30’da Su yolu Mezarlığı’na varılmış mevcut şehitlerin mezarları incelenerek 13:15’de müzeye gidilmiş 45 dakikalık ziyaretin ardından 14:00’da gezi sorunsuz olarak bitirilmiştir. 01.04.2013 tarihinde deney ve kontrol gruplarına son test uygulanmıştır.

Araştırmada veriler bilgisayar ortamında, SPSS 20.0 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Grupların Sosyal Bilgiler Başarı Testi ve Sosyal Bilgiler dersi tutumlarına ilişkin olarak ön test-son test puanları arasındaki fark ve değişimi belirlemek için tek farklar üzerinde tekrarlı ölçümler için kullanılan iki faktörlü ANOVA deseni (Büyüköztürk, 2002: 32) uygulanmıştır. Grupların Sosyal Bilgiler dersi başarı düzeyleri arasındaki farklılığı belirlemek için t- testi, aritmetik ortalama (X), standart sapma (s), frekans (f), yüzde (%) kullanılmıştır. Elde edilen verilerin anlamlı olup olmadıkları. 05 manidarlık düzeyinde test edilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Hipotez₁: Deney ve kontrol grubu öğrencilerin ön test, Sosyal Bilgiler akademik başarı testi puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 2’de deney ve kontrol gruplarının Sosyal Bilgiler Başarı Testi öntest puan ortalamalarına ilişkin t- testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grupları Sosyal Bilgiler Başarı Testi Ön Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

Değişken	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Deney	46	68,1522	19,43961	91	1,429	1.56
Kontrol	47	62,6596	17,59604			

Tablo 2’deki verilere göre deney grubunun öntest Sosyal Bilgiler başarı testi ortalaması 68,1522±19,43961, kontrol grubunun 62,6596±17,59604’tür. Her iki grubun Sosyal Bilgiler ön başarı

testi puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur [$t(91) = 1.429$; $p > .05$]. Bu sonuca göre H_1 : “Deney ve kontrol grubu öğrencilerin ön test, Sosyal Bilgiler akademik başarı testi puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur” hipotezi kabul edilmiştir.

Elde edilen bulgulara dayalı olarak araştırmada deney ve kontrol grubu olarak atanan grupların Sosyal Bilgiler başarı düzeyi bakımından birbirine denk oldukları söylenebilir. Akademik başarı düzeyleri ile konuların anlaşılma düzeyleri arasında bir ortaklık söz konusudur. Tarih konularındaki olay ve olguların kavranılması tarih öğretiminde en çok üzerinde durulan ve oldukça sıkıntılı olan süreçlerdir. Öğrencilerin neden sonuç ilişkisi kurmakta zorlandıkları göz önünde bulundurulduğunda başarı düzeyleri her zaman düşüktür. Ancak yapılan ön test sonuçlarından belli bir düzeyin yakalandığı ve başarının artırılması için yerinde ve uygun öğrenme materyalleri kullanılması gerektiği sonucu çıkarılabilir. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin öntest aritmetik ortalamalarının “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesi işlenmemesine rağmen yüksek olmasında; merkez okul olmasının, öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin yüksek olmasının, dershaneye giden ve özel ders alan öğrenci sayısının fazlalığının etkisi olduğu söylenebilir.

Hipotez₂: Mezarlık ve şehitlik ziyaretleri etkinliklerine katılan deney grubunun son test Sosyal Bilgiler dersi başarı testi puanı kontrol grubundan anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 3’te deney ve kontrol gruplarının Sosyal Bilgiler Başarı Testi puan ortalamalarına ilişkin betimsel istatistik sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Gruplarının Sosyal Bilgiler Başarı Testi Öntest- Sontest Karışık Desenler Analizi Betimsel İstatistik Tablosu

Grup	Öntest			Sontest		
	N	$\bar{X}$	ss	N	$\bar{X}$	ss
Deney	46	68,1522	19,439	46	75,6522	14,58
Kontrol	47	62,6596	17,59	47	64,4149	19,88
Toplam	93	65,3763	18,63	93	69,9731	18,26

Tablo 3’teki verilere göre deney grubunun öntest Sosyal Bilgiler başarı testi ortalaması $68,1522 \pm 19,43961$, sontest ortalaması $75,6522 \pm 14,58$ ’dir. Kontrol grubunun ise sontest Sosyal Bilgiler başarı testi ortalaması $62,6596 \pm 17,59604$, sontest ortalaması $64,4149 \pm 19,88$ ’dir. Her iki grubun toplam puanlarına bakıldığında ise ön test ortalamaları $65,3763 \pm 18,63$, sontest ortalamaları $69,9731 \pm 18,26$ ’dir.

Araştırmada, her iki grubun Sosyal Bilgiler ön başarı testinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı için karışık desenler analizine ihtiyaç duyulmuştur. Tablodan da anlaşılacağı gibi uygulama sonrası, deney grubunun ortalamasında 7.5 puanlık ve kontrol grubunun ortalamasında ise 1.7553 puanlık bir artış olmuştur. Kontrol grubunun öntest-sontest aritmetik ortalama puanlarının artışının çok düşük olması dikkat çekmektedir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak deney grubunun Sosyal Bilgiler başarı düzeyinde önemli bir artış olduğu söylenebilir. Şehitlik ve mezarlık gibi somut öğrenme alanlarının Sosyal Bilgiler öğretimi için iyi birer araç oldukları gibi, ilgi, merak ve kavrama düzeylerine olumlu etki yaptığı; akademik başarıyı artırdığı söylenebilir. Tarih konularının öğretilmesinde merak duygusunun ve neden-niçin ve nasıl sorularına tatmin edici cevap arayan öğrencinin dikkatini artıran alan gezilerinin önemine ve bunun akademik başarıdaki yeri ön ve son test sonuçları ile daha iyi anlaşılacaktır. Tablo 4’te deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler başarı testi sonuçlarını karşılaştırmak için yapılan Tek Faktör Üzerinde Tekrarlı Ölçümler İçin İki Yönlü Anova testinin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin SBBT Öntest-Sontest Puanlarının Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Denekler arası	58328,696	92			
Grup (deney / kontrol)	3253,332	1	3253,332	5,375	,023
Hata	55075,364	91	605,224		
Denekler içi	5310,007	93			
Ölçüm (öntest / sontest)	995,693	1	995,693	23,051	,000
Grup * ölçüm	383,596	1	383,596	8,881	,004
Hata	3930,718	91	43,195		
	63638,703	185			

Tablo 4'teki verilere göre, deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin Sosyal Bilgiler Başarı Testi öntest ve sontest ortalama puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık meydana gelmiştir ($F(1-91)= 23.051$; $p < 0.05$). Bu bulgu, grup ayrımı yapılmadığında deneklerin ön test ve son test başarı puanları arasındaki farkın anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarılarının uygulanan mezarlık ve şehitlik ziyaretlerine bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. Diğer bir ifade ile deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler bir grup varsayıldığında, Sosyal Bilgiler dersine yönelik ön test- son test arasındaki puan farkı anlamlı düzeydedir [$F(1,91)= 5,37$; $p < 0,05$]. Bu sonuca göre H_2 : “Mezarlık ve şehitlik ziyaretleri etkinliklerine katılan deney grubunun son test Sosyal Bilgiler dersi başarı testi puanı kontrol grubundan anlamlı düzeyde yüksektir” hipotezi kabul edilmiştir.

Deney ve kontrol grubunda olma ile farklı zamanlardaki (öntest-sontest) ölçümü gösteren faktörlerin, deneklerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarıları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F(1-91)= 8.881$; $p < 0.05$). Bu bulguya göre, Sosyal Bilgiler dersinde mezarlık ve şehitlik ziyaretlerine bağlı olarak öğrencilerin Sosyal Bilgiler Başarı Testi puanlarındaki değişim, kontrol grubunda yer alan ve mezarlık ve şehitlik ziyaretlerinin uygulanmadığı öğrencilerin Sosyal Bilgiler Başarı Testi puanlarındaki değişimden anlamlı düzeyde farklıdır. Bu sonuca göre mezarlık ve şehitlik ziyaretinin öğrencilerin öğrenmesine olumlu düzeyde katkısı olmuştur. Öğrencilerin puanlarında meydana gelen bu değişimin uygulanan mezarlık ve şehitlik ziyaretlerinden kaynaklandığı ileri sürülebilir.

Hipotez₃: Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test, Sosyal Bilgiler dersi tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin öntest Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumlarına dair veriler karşılaştırmalı olarak Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Grupları Öntest Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumlarının Karşılaştırılması

Tutum	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
Deney	46	92,1522	30,40246	91	2,25	,027
Kontrol	47	80,0426	20,57854			

Tablo 5’de görüldüğü gibi; deney grubunun uygulama öncesinde Sosyal bilgiler dersine yönelik tutum düzeyi ortalaması $92,1522 \pm 30,40246$, kontrol grubunun derse yönelik tutum düzeyi ortalaması ise $80,0426 \pm 20,57854$ ’dür. Grupların elde ettikleri puan ortalamaları arasında bağımsız gruplara uygulanan t- testi sonuçlarına göre .05 manidarlık düzeyinde anlamlı bir fark belirlenmiştir ($t= 2.25$, $p < 0.05$). Bu sonuca göre H_3 : “Deney ve kontrol grubu öğrencilerin ön test, Sosyal Bilgiler dersi tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur” hipotezi reddedilmiştir.

Deney grubu öğrencilerin, kontrol grubu öğrencilere göre ön teste Sosyal Bilgiler dersine karşı daha olumlu tutum içerisinde olmaları, diğer bir ifade ile deneysel uygulamalar öncesinde deney ve

kontrol gruplarının derse yönelik tutum düzeyleri, duyuşsal giriş özellikleri bakımından denk olmadıkları belirlenmiştir. Ön test puanları farklı çıktığı için ön testler kovaryans olarak kullanılmak suretiyle kovaryans (Ancova) analizi yapılmıştır. Araştırmanın takip eden bölümünde son test sonuçları ile birlikte bu analize yer verilmektedir.

Hipotez4: Mezarlık ve şehitlik ziyaretleri etkinliklerine katılan deney grubunun son test Sosyal Bilgiler dersi tutum puanı kontrol grubundan anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 6. Deney ve Kontrol Gruplarının SBTÖ Sontest Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Grup	N	Aritmetik Ortalama	Düzeltilmiş Aritmetik Ortalama
Deney	46	95,0217	92,989
Kontrol	47	88,8936	90,883

Tablo 6’da görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği puan ortalamaları deney grubu için $\bar{X} = 95.03$, kontrol grubu için ise $\bar{X} = 88.8936$ ’dır. Grupların öntest puan ortalamaları kontrol altına alındığında; sontest düzeltilmiş puan ortalamaları deney grubu için 92.989 ve kontrol grubu için ise 90.883’tür. Grupların düzeltilmiş sontest puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla kovaryans analizi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Öğrencilerin SBTÖ Öntest-Sontest Puanlarının Kovaryans Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi (p)
Ön test (regresyon)	6740,135	1	6740,135	12,460	,001
Grup (deney / kontrol)	97,586	1	97,586	,180	,672
Hata	48683,312	90	540,926		
Toplam	56296,473	92			

Tablo 7’deki veriler incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarının deney öncesi ve deney sonrası Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği’ ne ilişkin olarak öntest ve sontest puanlarının anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu verilere göre, deney ve kontrol gruplarındaki deneklerin Sosyal Bilgiler Tutum öntest ve sontest ortalama puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık meydana gelmemiştir [F (1-90)= .180; p > ,05]. Bu bulgu grup ayrımı yapılmadığında deneklerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarının uygulanan mezarlık ve şehitlik ziyaretleri yönteminin derse karşı olan tutumları değiştirmediklerini göstermektedir. Bu sonuca göre H₄: “Mezarlık ve şehitlik ziyaretleri etkinliklerine katılan deney grubunun son test Sosyal Bilgiler dersi tutum puanı kontrol grubundan anlamlı düzeyde yüksektir” hipotezi reddedilmiştir. Diğer bir ifade ile Sosyal Bilgiler dersine yönelik her iki yöntemin derse karşı olan tutumlara olan etkisi aynı düzeyde olmuştur.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırma kapsamında yürütülen Sosyal Bilgiler dersinde “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesi işlenirken bu ünitenin mezarlık ve şehitlik ziyaretleri ile ilişkilendirilmesinin öğrencinin akademik başarısına ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlara etkisinin olup olmadığına yönelik bulguların yorumlanmasıyla ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusundaki önerilere yer verilmiştir. Araştırmada, Sosyal Bilgiler dersinde, Sosyal Bilgiler dersinin üç ana öğesinden biri olan değerlerin öğretiminde şehitliklerin ve mezarlıkların nasıl bir etkiye sahip olduğu bulunmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada öğrencinin yaşadığı çevredeki mezarlık ve şehitliklerin farkına vararak Sosyal Bilgiler öğretimindeki değerlerin kazanımına olan etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma 2012-2013 yılında Manisa Akhisar Misak-ı Milli Ali Şefik Orta Okulu’na giden 7/C, 7/D, 7/F ve 7/H sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Sınıfların ikisi deney, ikisi kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Öncelikli

olarak öğrencilerin I. dönem sosyal bilgiler dersi not ortalamaları okul idaresinden alınmış ve sınıfların akademik olarak birbirine eşdeğer düzeyde olup olmadığı sorgulanmıştır.

Deney grubunun başarı ortalamasının 68.84 kontrol grubunun başarı ortalamasının ise 69.59 olduğu belirlenmiş, yapılan analiz sonucunda da iki grubun birbirine benzer başarı ortalamalarına sahip oldukları istatistiksel olarak da doğrulanmıştır. Hem deney hem de kontrol grubundaki öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi'ndeki not ortalamaları "iyi" düzeydedir. Bu sonuç bize öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinden mükemmel düzeyde olmasa da başarılı olduklarını göstermektedir. Deney grubuna mezarlık ve şehitlik ziyaretleri etkinlikleri yaptırılmadan önce hem deney hem de kontrol grubuna Sosyal Bilgiler Dersi Başarı Testi ve Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriler karşılaştırmalı olarak incelendiğinde; deney ve kontrol grubunun öntest Sosyal Bilgiler Dersi Başarı Testi sonuçları birbirine benzer düzeyde olduğu ve sonuçların istatistiksel olarak farklılaşmadığı belirlenmiştir. Diğer bir ifade ile deney ve kontrol grubu öğrencilerin sosyal bilgiler dersi akademik başarı düzeyleri birbirlerine benzerlik göstermektedir. Ardından Sosyal Bilgiler dersinde "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi işlenirken deney grubu öğrencilerine mezarlık ve şehitlik ziyaretleri etkinlikleri gerçekleştirilmiş, kontrol grubunda ise geleneksel öğretim yöntemi ile "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi işlenmiştir. Ünite sonunda deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilere sontest Sosyal Bilgiler Dersi Başarı Testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler deney grubu öğrencilerinin başarı düzeylerinin istatistiksel olarak kontrol grubu öğrencilerinden yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Diğer bir ifade ile öğrencilerin akademik başarılarında; mezarlık, şehitlik ve müze ziyareti yapılan deney grubunun başarısı; geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubundan daha yüksek çıkmıştır. Dolayısıyla mezarlık, şehitlik ve müze ziyaretleri öğrenci başarısına olumlu etki sağlamıştır.

Deney ve kontrol gruplarına uygulanan Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği ön test sonucuna göre ise; deney grubundaki öğrencilerin istatistiksel açıdan kontrol grubundaki öğrencilere göre Sosyal Bilgiler dersine karşı daha olumlu tutum içerisinde buldukları belirlenmiştir. Bu sonuçtan sonra grupların öntest puan ortalamaları kontrol altına alınarak, son testler yapılmış ve iki grup arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır. Diğer bir ifade ile öğrencilerin tutum düzeylerinde; kullanılan öğretim yöntemleri (mezarlık, şehitlik ve müze ziyaretleri ile geleneksel yöntem) öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı olan tutumlarını benzer düzeyde etkilemiştir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

- Şehitlik ve mezarlık ziyaretlerinin öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi akademik başarı düzeyine yaptığı olumlu etkilerden yola çıkarak, Sosyal Bilgiler öğretiminde mezarlık ve şehitlik ziyaretleri etkinliklerine konuların uygunluk düzeyleri kapsamında yer verilmesi uygun olacaktır.
- Mezarlık ve şehitlik ziyaretlerinin kullanılarak ders işlenmesi, Sosyal Bilgiler müfredatına içerik olarak uygun olmasına rağmen, süre konusunda sıkıntı yaşandığı gözlemlenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığınca, Sosyal Bilgiler dersinin mezarlıklar ve şehitliklerde öğretime ilişkin yeni bir program hazırlaması önerilmektedir.
- Mezarlık ve şehitlik ziyaretlerinin etkinliğine ilişkin sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Konu ile ilgili literatüre katkı sağlaması ve mezarlık ve şehitlik ziyaretlerinin etkinliğinin belirlenmesine yönelik olarak araştırmanın benzerleri, farklı ünitelerde diğer il veya ilçelerdeki öğretmenler tarafından gerçekleştirilebilir.
- Araştırmanın benzerlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde gezi programlarının etkinliğinin ortaya konulması için Sosyal Bilgiler Dersi 6. ve 8. sınıflarında da gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve Tarihi Mekanlarla Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin Müze Eğitimine İlişkin Görüşleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bilen, M. (1999). *Plandan Uygulamaya Öğretim*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2001). *DeneySEL Desenler Öntest-Sontest Kontrol Grubu Desen ve Veri Analizi*, 2. Basım, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çay, A. (1983). *Anadolu'da Türk Damgası Koç Heykel-Mezar Taşları ve Türkler'de Koç-Koyun Meselesi*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Çelebi, C. (2006). *Yapılandırıcılık Yaklaşımına Dayalı İşbirlikli Öğrenmenin İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Erişi ve Tutumlarına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Demirel, Ö. (1993). *Genel Öğretim Yöntemleri*, 4. Basım, Ankara: Usem Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2000). *Planlamadan Uygulamaya Öğretme Sanatı*, 2. Basım, Ankara: Pegem A Yayınevi.
- Demirel, Ö. (2002). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, 3. Basım, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Demirel, Ö., Başbay, A., Uyangör N., Bıyıklı, C. (2001). Proje Tabanlı Öğrenme Modelinin Öğrenme Sürecine ve Öğrenme Tutumlarına Etkisi. *X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı*, Bolu.
- Dilek, D.(2002). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*, Ankara: Pegem A Yayınları.
- Doğanay, A. (2002). “Sosyal Bilgiler Öğretimi”, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Öztürk, C., Dilek, D. (Ed). 4. Basım, Ankara: PegemA Yayıncılık, s. 16-46.
- Dönmez, C. (2003). “Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler”, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, Şahin, C. (Ed). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, s.32-41.
- Erdem, M. (2007), *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Gezi-Gözlem Tekniğine İlişkin Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gözütok, F. D. (2000). *Öğretmenliği Geliştiriyorum*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hooper-Greenhill, E. (2000). *Müze ve Galeri Eğitimi*, (çev. Evren, M. ve Kapçı, E.). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 14. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kocaoluk, M. Ş. (2003), *İlköğretimde Temel Mevzuat ve Yönetmelikler*, İstanbul: Kocaoluk Yayınevi.
- Köstüklü, N. (1998). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*, 2. Basım, Konya: Kuzucular Ofset.
- Kulu, M. (2009). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitiminde Mezarlıkların ve Şehitliklerin Kullanılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Küçükahmet, Leyla, (2005), *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, 7. Basım, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Mazman, F. (2007). *Sosyal Bilgiler Eğitiminde Gezi-Gözlem Metodunun Uygulanmasına İlişkin Bir Araştırma (Tokat Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, GaziOsmanPaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2004). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu* Taslak Basım, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Nas, R. (2003). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Eğitim Fakülteleri ve Sınıf Öğretmenleri İçin*, Bursa: Ezgi Kitabevi.

Özay, E. (2003), *Ortaöğretim Coğrafya Eğitimi ve Öğretiminde Gezi-Gözlem Metodunun Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisi ve Diğer Öğretim Metotlarıyla Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Özdemir, M. (1998), *Hayat Bilgisi Öğrenme ve Öğretme Etkinlikleri*, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Özkümüş, T. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşbirlikli Öğrenme Yönteminin Öğrencilerin Akademik Başarılarına Ders Yönelik Tutumlarının Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Paykoç, F. (1991), *Tarih Öğretimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Saban, A. (2000), *Öğrenme Öğretme Süreci, Teori ve Yaklaşımlar*, Ankara: Nobel Yayınları.

Sungu, İ. Ata, B. (2002). "Tarih Öğretimi Hakkında", *Milli Eğitim Dergisi*, s.153-154.

İnternet Kaynakları:

<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> (Erişim Tarihi: 02.01. 2013)

<http://ttkb.meb.gov.tr/yeniçalışmalar/muze/muze.htm> (Erişim Tarihi: 29.03.2013)

EKLER

Ek 1: Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesi Başarı Testi

Sevgili öğrenciler, Cevaplayacağınız bu test sosyal bilgiler dersine yönelik başarınızı belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Desteğiniz için teşekkürler...

TÜRK TARİHİNDE YOLCULUK ÜNİTESİ ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

1) Aşağıdakilerden hangi gayrimüslimlerin Osmanlı Devletindeki hakları arasında gösterilemez?

- A- İnançlarını ve kültürlerini rahatça yaşayabilirlerdi.
- B- Gayrimenkul satın alabilirlerdi.
- C- Serbestçe ticaret yapabiliyorlardı.
- D- Askeri komuta kademesinde yer alabiliyorlardı.

2) Fatih Sultan Mehmet zamanında Amasra, Sinop, Trabzon ve Kırım'ın alınması hangi amacı sağlamaya yöneliktir?

- A- Anadolu'da Türk birliğini sağlanması
- B- Karadeniz hâkimiyeti
- C- Bizans'ın parçalanması
- D- Balkanların ele geçirilmesi

3) Aşağıdakilerden hangisi Akdeniz'in Türk egemenliğine girmesini sağlamıştır?

- A- Rodos'un alınması
- B- Kıbrıs'ın alınması
- C- Preveze Deniz Savaşı'nın kazanılması
- D- Kırım'ın alınması

4) Aşağıdakilerden hangisi Divan-ı Hümayun üyesi değildir?

- A- Sadrazam
- B- Kazasker
- C- Defterdar
- D- Kadı

5) Lale devrinde Osmanlı'da birçok yenilikler yapılmıştır. Hangisi bu yenilikler arasında yer almaz?

- A- Posta teşkilatı kuruldu.
- B- Matbaa getirildi.
- C- İtfaiye örgütü kuruldu.
- D- Kağıt ve kumaş fabrikaları açıldı.

6) Aşağıdaki padişahların hangisi ile Karadeniz Türk gölü haline geldi?

- A- Fatih Sultan Mehmet
- B- Kanuni Sultan Süleyman
- C- Osman Bey
- D- Yavuz Sultan Selim

7) Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti zamanında gayrimüslimlere karşı hoşgörülü bir politika izlendiğine örnek gösterilebilir?

- A- Avrupa tarihçilerinin Osmanlı şehirlerini gezmeleri
- B- İzmit'te gayrimüslimler için bir mahalle oluşturulmuş olması
- C- Osmanlı Devleti'nin Bizans sınırında kurulmuş olması
- D- Osmanlı Devleti'nin İslam Dinini Avrupa'da yaymak istemesi

8) Fatih Sultan Mehmet zamanında;

- Cenevizlilerden Amasra,
- İsfendiyaroğullarından Sinop,
- Karamanoğullarından Konya ve Karaman alınmıştır.

Fatih'in bu gelişmelerle ulaşmak istediği amaç aşağıdakilerden hangisidir?

- A- Dış ülkelerle ilişkileri arttırmak.
- B- Anadolu'da siyasi birlik sağlamak.
- C- Denizlerde üstünlük sağlamak.
- D- Avrupa ülkelerinin doğu ile ticaretini engellemek.

9) Türkiye Selçukluları, yaptıkları kervansaraylarda yolcuları her türlü ihtiyacını karşılıyorlardı. Burada yolcular hayvanlarıyla birlikte ücretsiz kalabiliyorlar. Hasta olanlar tedavi ediliyor hatta fakir yolculara gerekli malzemeler veriliyordu. Bu uygulamanın temel nedeni olarak hangisi söylenebilir?

- A- Yerli halkın birlik ve beraberliğini sağlamak.
- B- Ülke sınırlarını genişletmek.
- C- Ticari faaliyetleri geliştirmek.
- D- Haçlılara karşı göç oluşturmak.

10) "Osmanlı Devleti'nde ilk altın parayı Fatih Sultan Mehmet bastırmıştır." ifadesi aşağıdakilerden hangisinin doğrudan kanıtıdır?

- A- Askeri harcamaların çok fazla olduğunun.
- B- Ekonomisinin gelişmiş olduğunun.
- C- Devletin imparatorluk unvanı kazandığının.
- D- Ekonomik giderlerin fazla olduğunun.

11) Aşağıdaki tarihi eserlerden hangisi Danişmentlilere aittir?

- A- Mama Hatun Külliyesi
- B- Yağlıbasan Medresesi
- C- Malabadi Köprüsü
- D- Divriği Ulu Cami

12) Osmanlı Devletinde görevli Defterdar'ın günümüzdeki karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- A- Milli Savunma Bakanı
- B- Milli Eğitim Bakanı
- C- Maliye Bakanı
- D- Adalet Bakanı

13) Fetret Devri'ni sona erdiren, Osmanlı Devleti'nin bütünlüğünü yeniden sağlayan padişah aşağıdakilerden hangisidir?

- A- I. Murat
- B- II. Murat
- C- I.Mehmet(çelebi Mehmet)
- D- Fatih Sultan Mehmet

14) Osmanlı devleti döneminde ilk medrese hangi şehrimizde kurulmuştur?

- A- Bursa
- B- İstanbul
- C- İznik
- D- Edirne

15) Orhan Bey döneminde Anadolu'da yaşayan Türkmenlerden bir kısmı Rumeli'ye yerleştirilmiştir. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı devletinin iskan politikasının amaçlarından değildir?

- A- Fethedilen toprakların elde kalmasını sağlamak
- B- Fethedilen yerlerin güvenliğini sağlamak
- C- Boş sahaları yerleşime açmak
- D- Yerli nüfusun bölgeyi terk etmesini sağlamak

16) Aşağıdakilerden hangisi, ilk Türk denizcisi olarak tanımlanır?

- A- Çaka bey
- B- Tuğrul Bey
- C- I. Mesut
- D- Kılıçarslan

17) Karesioğulları, Aydınöğulları, Saruhanoğulları, Menteşeoğulları beyliklerinin Osmanlı Devletine bağlanması Osmanlıların aşağıdaki alanlardan hangisinde daha fazla güçlenmesini sağlamıştır?

- A- Denizcilik
- B- Ticaret
- C- Hayvancılık
- D- Tarım

18)-Mustafa Kemal Atatürk, Sivas kenti için “Cumhuriyet'in temeli burada atıldı” demiştir. Bu sözün söylenmiş olmasının sebebi hangisidir?

- A- Sivas'ın eski bir yerleşim yeri olması.
- B- Sivas'ın türküleri ile ünlü olması.
- C- Sivas'ın milli mücadelede çok etkili ulusal bir kongreye ev sahipliği yapmış olması.
- D- Sivas'ın demiryolu ulaşımında önemli bir merkez olması.

19) -Kağıt ve kumaş fabrikası ve çini atölyeleri açılmıştır

- Çiçek aşısı ilk kez uygulanmıştır
- Karantina servisleri kurulmuştur
- Avrupa'ya elçiler gönderilmiştir

Yukarıdaki gelişmeler, ne zaman gerçekleşmiştir?

- A- Lale Devri
- B- Osmanlı kuruluş dönemi
- C- Cumhuriyet dönemi
- D- Rönesans dönemi

20) Osmanlı Devleti'nde 18.yüzyıldaki yenilikler öncelikle hangi alanla ilgilidir?

- A- Ordu
- B- Ekonomi
- C- Kültür
- D- Sosyal Yaşam

21) - Seyahatname' isimli bir eseri vardır

- Mısır, Anadolu, Rumeli, Kafkasya, İran gibi çeşitli yerlere seyahat etmiştir
- 17.yy'da yaşamıştır.

Yukarıda bazı özellikleri verilen Türk gezgini kimdir?

- A- İbn-i Batuta
- B- Barbaros Hayrettin
- C- Evliya Çelebi
- D- Yunus Emre

22) Yavuz Sultan Selim döneminde aşağıdaki savaşlardan hangisi yapılmamıştır?

- A- Otlukbeli Savaşı
- B- Çaldıran Savaşı
- C- Mercidabık Savaşı
- D- Ridaniye Savaşı

23) Dulkadiroğlu Beyliğine hangi Osmanlı padişahı son vermiştir?

- A- Fatih Sultan Mehmet
- B- II. Bayezid
- C- Kanuni Sultan Süleyman
- D- Yavuz Sultan Selim

24) Osmanlı Devleti'nde yeniliklerde öncelik askeri alandı. Askeri okullar açıldı. Avrupa'dan subay ve öğretmenler getirildi. Bu bilgiye dayanarak hangi sonuca ulaşamayız?

- A- Askeri alanda yeniliğin gerekliliği anlaşılmıştır.
- B- Askeri yeniliklerde Avrupa örnek alınmıştır.
- C- Askeri okullarda Avrupalı eğitimciler görev verilmiştir.
- D- Askeri alanda tam bir iyileşme sağlanmıştır.

25) I-Hititlerde, toprak verilmiş olan komutan ve valiler, savaş zamanlarında besledikleri askerlerle savaşa katılırlardı, II-Selçuklularda ikta sahipleri toprağı işleme karşılığında belli sayıda asker besler ve savaş zamanında orduya katılırlardı. III-Osmanlılarda Tımar sistemi sayesinde hazineye yük olmadan güçlü ordulara sahip olunuyordu.

Yukarıdaki bilgilere dayanarak ulaşabileceğimiz yargı hangisidir?

- A- Osmanlıların kullandığı sistem diğerlerinden daha etkilidir.
- B- Toprak yönetiminde Osmanlılar Selçuklulardan, Selçuklular da Hititlerden etkilenmişlerdir.
- C- Selçuklularda ikta sahipleri toprağı işlemezse toprak ellerinden alınır.
- D- Hititler bu sistemle komutan ve valilerini ödüllendirmişlerdir.

26)Malazgirt Savaşından sonra Anadolu'ya gelen Türk komutanları Anadolu'da ilk Türk devletlerini kurmuşlardır. Bu devletlerin Türk Tarihi'ne yaptıkları en önemli katkı aşağıdakilerden hangisidir?

- A- Anadolu'nun Türkleşmesini sağladılar.
- B- Bizans'ı ortadan kaldırdılar.
- C- Haçlılarla Mücadele ettiler.
- D- Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurdular.

27) - Doğu Akdeniz'in güvenliği sağlandı.

- Anadolu'dan Türkmenler bölgeye iskan ettirildi.
  - Avrupalılar bir Haçlı donanması oluşturup Osmanlı donanmasını yaktı.
- Sonuçları verilen fetih aşağıdakilerden hangisidir?

- A- Kıbrıs
- B- Kırım
- C- Trabzon
- D- Amasra

28) Lâle Devri'nde yapılan yeniliklerden bazıları şunlardır:

- İlk Türk matbaası kurularak, dinî eserler dışındaki eserler basılmaya başlandı.
- Yeni kütüphaneler açılarak, çeşitli alanda birçok eser Türkçeye tercüme edildi.
- Viyana, Paris gibi Avrupa başkentlerine elçiler gönderildi.

Bu bilgilere göre, Lâle Devriyle ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A- Daha çok askerlik alanında ıslahatlar yapıldığı
- B- Basılan kitap sayısında artış olduğu
- C- Avrupa'nın daha yakından tanınmak istendiği
- D- Düşünce hayatının gelişmesine önem verildiği

29) İstanbul'un fethiyle, kale ve surların top gülleleriyle yıkılabileceği anlaşıldı. Bu gelişme, Avrupa'da aşağıdakilerden hangisinde etkili olmuştur?

- A- Rönesans hareketlerinin hızlanmasında
- B- Kralların, derebeylerin egemenliğine son vermesinde
- C- Yeni ticaret yollarının bulunmasında
- D- Coğrafi Keşiflerin başlamasında

30) Lale Devri'nde;

- Matbaa kurulmuş,
- İlk kez çiçek aşısı uygulanmış
- Arapça ve Farsça eserler Türkçe'ye çevrilmiş,
- Yeniçerilerden oluşan bir itfaiye bölümü oluşturulmuştur.

Bu gelişmelere bakılarak Lale Devri'nde hangi alanda ıslahat yapıldığı söylenemez.

- A- Askeri
- B- Sosyal
- C- Sağlık
- D- Kültürel

31) Osmanlı Devleti'nin yükselme Dönemi padişahlarından olan Yavuz Sultan Selim,1516 yılında Mercidabık ve Ridaniye savaşlarını yaptı ve Baharat Yolu'nun kontrolünün ele geçirdi. Ancak Osmanlı Devleti Baharat Yolu'ndan gerektiği gibi faydalanamadı.

Bu Durumun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A- Mercidabık ve Ridaniye Savaşlarının kaybedilmesi.
- B- Avrupa'da Coğrafi Keşiflerin başlaması.
- C- Osmanlı Devleti'nin merkezi otoritesinin zayıflaması.
- D- Osmanlı Devleti'nin Baharat Yoluna gereken önemi vermemesi.

32) Aşağıdakilerden hangisi Türkiye Selçuklularının ülkesinde ticaretin gelişmesine yönelik olarak yapılmıştır?

- A- Kervansaraylar
- B- Medreseler
- C- Darüşşifa
- D- İmaretler

33) Aşağıdakilerden hangisi Malazgirt Savaşından sonra Anadolu'da kurulan ilk Türk devletlerinden birisi değildir?

- A- Danişmentliler
- B- Artuklular
- C- Memlûklüler
- D- Mengücekliler

34) Bizans'ın Türklere karşı saldırılarını sona erdiren Anadolu'nun Türk yurdu olduğunu kesinleştiren savaştır. Bu savaştan sonra Anadolu Selçuklu devleti iyice zayıflamış ve Moğol himayesine girmiştir. Yukarıdaki savaşlar hangi seçenekte doğru verilmiştir?

- A- Malazgirt → Miryakefalon
- B- Pasinler → Yassı çemen
- C- Miryakefalon → Köseadağ
- D- Malazgirt → Köseadağ

35) Anadolu Selçuklu Devleti'nin Moğollar tarafından yıkılmasından sonra, Anadolu'da birçok Türkmen Beyliği kurulmuştur. Bu durum, Anadolu Selçuklu Devleti'nin hangi özelliğinin bir sonucudur?

- A- Türkmen Beylerinin bölgelerini hükümdar adına yönetmesinin
- B- Ülke topraklarında ikta sisteminin uygulanmasının
- C- Hükümdarlığın babadan oğla geçmesinin
- D- Ülke topraklarının hükümdar ailesine ait olmasının

36) Haçlı seferleri ile kağıt, matbaa, pusula ve barut gibi teknik buluşlar Avrupa'ya yayılmaya başlamıştır. Sadece bu durum seferlerinin aşağıdakilerden hangisine ortam hazırladığının göstergesidir?

- A- Akdeniz ticaretinin gelişmesine
- B- Kilise'nin etkinliğinin artmasına
- C- Kültürel etkileşim yaşanmasına
- D- Ekonominin tarıma dayanmasına

37) Türkiye Selçukluları, yaptıkları kervansaraylarda yolcuları her türlü ihtiyacını karşılıyorlardı. Burada yolcular hayvanlarıyla birlikte ücretsiz kalabiliyorlar hastaolanlar tedavi ediliyor hatta fakir yolculara gerekli malzemeler veriliyordu. Bu uygulamanın temel nedeni olarak hangisi söylenebilir?

- A- Yerli halkın birlik ve beraberliğini sağlamak
- B- Ülke sınırlarını genişletmek
- C- Ticari faaliyetleri geliştirmek
- D- Haçlılara karşı güç oluşturmak

38) 1071' yılından itibaren Türkleşmeye başlayan Anadolu'da yüzyıllardan beri çok sayıda Ermeni ve Rum nüfusunun olduğu belirlenmiştir. Aşağıdakilerin hangisi bu durumun ortaya çıkmasında etkili olmuştur?

- A- Kültür değerlerine bağlı olmaları
- B- Avrupa devletleri tarafından korunmaları
- C- Türk devletini benimsemeleri
- D- Türklerin hoşgörülü bir politika izlemesi

39) Aşağıdaki savaşlardan hangisi ile Anadolu Selçuklu Devleti yıkılma sürecine girmiştir?

- A- Dandanakan
- B- Pasinler
- C- Köseadağ
- D- Malazgirt

40) Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan (1040) Malazgirt zaferine kadar (1071) süren zaman içerisinde Türkler, Anadolu'ya yaptıkları akınlarla Bizans'ın direnme gücünü büyük ölçüde kırdılar. Büyük Selçuklu Devleti'nin bu faaliyetlerinin aşağıdakilerden hangisine ortam hazırladığı söylenebilir?

- A- Atabeyliklerin kurulmasına
- B- İslam birliğinin sağlanmasına
- C- Moğol akınlarının önlenmesine
- D- Anadolu'nun fethine

Ek 2: Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Öğrenci Tutum Ölçeği

Sevgili öğrencilercevaplayacağınız tutum ölçeği sizi daha yakından tanımak ve sosyal bilgiler dersi ile ilgili düşüncelerinizin ne olduğunu öğrenmek için hazırlanmıştır. Bu nedenle her maddeyi okuyup iyice anladıktan sonra “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum” , “Kararsızım” , “Katılmıyorum” ve “Hiç Katılmıyorum” şıklarından size uyan birini (X) ile işaretleyiniz.

Desteyiniz için teşekkürler...

	Maddeler	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	<i>Sosyal Bilgiler dersinde zilin nasıl çaldığını anlamıyorum.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
2	<i>Sosyal Bilgiler dersi yerine başka bir derse girmeyi tercih ederim.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
3	<i>Tarihte isim yapmış kahramanların hayatlarını dinlemek bana zevk verir.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
4	<i>Sosyal Bilgiler dersinin konuları bana ilginç geliyor.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
5	<i>Sosyal Bilgiler dersinde yeni konuları öğrenmek bana heyecan veriyor.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
6	<i>Sosyal Bilgiler dersi bende güzel duygular uyandırıyor.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
7	<i>Sosyal Bilgiler dersinin gelmesini dört gözle bekliyorum.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
8	<i>Sosyal Bilgiler sevdiğim dersler arasındadır.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
9	<i>Mümkün olsa boş derslerimde Sosyal Bilgiler dersine girmek isterim.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
10	<i>Tarihi hikayeleri dinlemek bana zevk verir.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
11	<i>Boş zamanlarımda Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili kitaplar okurum.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
12	<i>Sosyal Bilgiler dersi başlamadan önce işleyeceğimiz konuyu okumak bana eğlenceli geliyor.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
13	<i>Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olacağımı düşünüyorum.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
14	<i>Sosyal Bilgiler dersine çalışmam gerektiği zaman kendimi yorgun hissediyorum.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
15	<i>Sosyal Bilgiler dersi öğretmenim o gün derse gelmezse kendimi kötü hissederim.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
16	<i>Sosyal Bilgiler dersinden yüksek not alacağıma inanıyorum.</i>	☐	☐	☐	☐	☐
17	<i>Sosyal Bilgiler dersi olmasaydı okulu daha çok severdim.</i>	☐	☐	☐	☐	☐

18	Sosyal Bilgiler dersinin zaman kaybı olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
19	Sosyal Bilgiler dersinde canım sıkılıyor.	☐	☐	☐	☐	☐
20	Sosyal Bilgiler dersinin olduğu günlerde okula gelmek istemiyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
21	Sosyal Bilgiler dersi sınavı olduğu gün kendimi rahat hissediyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
22	Sosyal Bilgiler beni huzursuz eden bir kelimedir.	☐	☐	☐	☐	☐
23	Sosyal Bilgiler öğretmeni olmak isterdim.	☐	☐	☐	☐	☐
24	Coğrafya dersinde ülkemi ve dünyamızı tanıma fırsatı bulduğum için mutlu olurum.	☐	☐	☐	☐	☐
25	Sosyal Bilgiler dersi merakımı gideriyor.	☐	☐	☐	☐	☐
26	Sosyal Bilgiler dersinde güzel şeyler öğreniyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
27	Televizyonda Sosyal Bilgiler ile ilgili konuları izlemekten zevk alırım.	☐	☐	☐	☐	☐
28	Sosyal Bilgiler dersi güncel bilgileri içerdiğinde hoşuma gidiyor.	☐	☐	☐	☐	☐
29	Sosyal Bilgiler dersinde gördüğüm uzak diyarları merak ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
30	Çevremde gördüğüm yeryüzü şekilleri ilgimi çeker.	☐	☐	☐	☐	☐
31	Coğrafya bilgisi insan yaşamı için çok önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐
32	Sosyal Bilgiler dersi konularını çabuk unuttuğum için çalışmak içimden gelmiyor.	☐	☐	☐	☐	☐